דברי אמת — מטות

וידבר משה אל ראשי המטות י"ל דהנה ידוע הגמרא עכשיו אמר הקב"ה מאיר בני אומר כו' וכי לא ידע קודם וכן הדבר יצא מפי ר' אלעזר ויצא גניבא בקולר משמע בלא דבריו לא הוה יצא הלא קרא הוא כן. והתירוץ בקיצור. שמעתי ממורי כי לא בשמים הוא. וזה פרשנו למיימינים בה סמא דחיי כו' פי' הרוצים להמשיך ענין ימין ומטים התורה לימין כו'. ומכ"ש הדורש ברבים. ומי שדבריו נשמעים צריך ליזהר מאוד כי פרושיו עושים רושם וזה וידבר משה אל ראשי המטות שיש להם כח שלא להניח לומר תורה ברבים כ"א לאותם שאוהבים לישראל ומחמת אהבתם מצדדים בזכותם וידוע האוהב למקום נקרא בן כמו בן שאוהב לאביו וכן האוהב לישראל. וזה לבני ישראל אותם שהם אוהבים לישראל כבן לאב לאמור תורה ברבים ולא לאותם שאינם בני ישראל. והדברים סתומים כי אין לגלות כו':

עוד פרשנו כי הגבורות נקראים מטות כמו מטה שמכה וכמו שאיתא מזה בידך. במדרש מזה שבידך אתה חייב ללקות על לה"ר. וראשי המטות נקרא שורשי הגבורות למעלה וזה ראשי המטות לבני ישראל לאמור לשון רכה וחבה להמתיק אותם בשורשם:

[כל הפסוק זה וגם הפסוק שאחר זה ד"ה אנשי הצבא עד ודוק אינם כתב יד של המחבר ז"ל]:

עוד לפסוק וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל כו' זה הדבר אשר צוה ה'. נקדים לבאר הפסוקים שיש במסורה כולנו בני איש אחד נחנו. נחנו מה. נחנו נעבור חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחוזת נחלתינו מעבר לירדן. הנה ידוע דברי רז"ל על פסוק וידגו לרוב בקרב הארץ ודרשו חז"ל מה דגי' שבים המים מכסים אותם ואין עין הרע שולט בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולט בהם וכמ"ש האור החיים דלכך הוצרכו דגים לברכה פרו ורבו מחמת כי טבע המים לנצן ולקרר. ולהוליד צריך חימום. לכך הוצרכו לברכה שארי במים יולידו וירבו ז"ל וידגו לרוב בקרב הארץ ר"ל שירבו כמו דגים שפרים ורבים אפילו במים. מכ"ש זרעו של יוסף שהם בקרב הארץ שהם ראוים לפרות ולרבות. ובמדרש דרשו מי ששם אביו כשם דג הוא ינחיל את הארץ. וזה רומז על יהושע בן נון דתרגום של דג הוא נון והוא ינחיל את הארץ. וכדי להבינך דוקא מי שהוא מבחי' נון ינחיל את הארץ. אך ידוע דברי חז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכלם ניתנו למשה חסר אחת. שנאמר ותחסרהו כו' והנה מה מאד ראוי לאדם לאחוז בדרכי התשובה להיות כל ימיו בתשובה כמו שאמרו חז"ל עכשיו שנברא יפשפש במעשיו וי"א ימשמש במעשיו. ואלו ואלו דברי אלקים חיים. דיפשפש קאי על תיקון מעשיו העוברים להשיב ולתקן מה שפגם וקלקל. ולמשמש במעשיו קאי על עתיד לבא להיות עושה טוב שגם המצות שעושה יהי' מתוקנים בלי שום פני' רק לש"ש ואז בודאי הוא בן עוה"ב. וגם עולם התשובה נקרא עולם הבא שהוא עולם הבא תמיד ממנו התעוררת תשובה לתוך לבות בני אדם כי הכרוז יוצא תמיד שובו בנים שובבים ומזה הכרוז נברא מלאך וזה דופק תמיד בתוך לב ב"א ומעוררו לתשובה וז"ש קול דודי דופק פתחו לי כו' ואז עי"ז אדם דבוק בעולם התשובה דהוא עוה"ב. וזה הנ' שערי בינה דהוא רחובות הנהר כמו דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ונהר הוא מלשון אור או מלשון אסיפה כמו ינהרו אליו כו' דשם הוא השורש ואם של כל העולמות דתשובה היא קדמה לעולם דעולם מתחיל מחסד עולם חסד יבנה ותשובה קדמה דשם הוא השורש אשר ממנו מתפשט כל העולמות זה הנהר יוצא מעדן דהוא החכמה אשר הוא הכוללת ומקשרת הכל כי היא מחשבה עליונה וכלם בחכמה עשית דהיא היו"ד ראשונה משם הוי' דיו"ד היא הגולם מכל אותיות ר"ל כשתרצה לכתוב איזה אות אז צריך מתחלה להתחיל לכתוב נקודה דהיא היו"ד והיא כוללת של כל העולמות לכך נקרא עדן דהיא לשון התקשרות משם יוצא הנהר דהוא אור הבינה דהיא הה"א ראשונה של שם הוי' וחמשה פעמים עשרה כי כל דבר שבקדושה אינו פחות מעשרה וה' פעמים יו"ד עולה חמשים דהוא הנו"ן שערי בינה זה האור יוצא מן העדן להשקות את הגן הו' מלשון תשוקה כנ"ל שע"י עולם הנהר דהוא התשובה משם יוצא תשוקה וחמדה לתוך לבות בני אדם דהם הגן דהיא כנסת ישראל היושבת בגנים וגם גן מרומז על ג"ן סדרים דאורייתא דיש ס' רבוא אותיות לתורה וס' רבוא נשמות ישראל אשר לכל א' יש אחיזה באיזה אות ולכך נקרא גן וזה יוצא מן הנהר דהוא עולם התשובה דהוא הנון שערי בינה ולכך בשבת יש מצוה לאכול דגים דהוא הנון ודווקא דגים גדולי' דרומז הנון על רחובות הנהר כי אף שעולם הבינה היא בכל העולמות מכ"מ הוא רומז על בינה של עולם עליון דשם הן אתוון רברבין דהוא הנון גדולה הנרמז בתיבת נוצר חסד דהוא השורש של החסדים וזה הפי' נוצר חסד ר"ל שומר ומצפה לעשות חסד להטיב לברואיו כי יש חסד. חסד עולם יבנה ויש מקור החסד מקור הנדיבים דהוא הנון גדולה של נוצר חסד דהוא אותיו' צנור ורצון דהוא הצנור של החסדים וכן כתיבת ויקרב משפטן כתיב נון גדולה כי משפט הוא משפט דין וכדי להמתיקן בחסד נרמז בנון גדולה מתיבת נוצר חסד וכן ו' דגחון הוא ו' דואלקי יעקב לתקן פגם של זוהמת הנחש דיתיקון אי"ה ולכך בשבת דאז יש עליות עולמות למעלה שעולים הכל לשרשם וגם שבת הוא מלשון תשובה לתקן מעשינו וגם הוא רומז על יחודים כמו לשבת יצרה שנעשה יחוד בשבת כי הבן בחכמה וחכם בבינה כי נעשה יחוד בן י"ה והם רעין דלא מתפרישין וגם חוזרים העולמות למקומן לתוך הנון הגדולה לכך מצוה לאכול דגים גדולים וגם דג מרמז לעולם היותר גבוה דהיא העינא פקיחא רצון הקדום שורש השרשים עינא דלא ניים ונטיר תדירא כמו דכתיב הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל כי משם בא שמירה על ישראל דהוא האין כי שאר העולמות הם יש מאין וזה העולם הנקרא אין אשר ע"ז אמרו רז"ל אין מזל לישראל שמבחינת אין משם בא מזל לישראל שמשם יורד השפעה לישראל והוא השורש של כל הויות שמשם מזל השפע דכל האומו' הם תחת המזלות אבל ישראל הם דביקי' בו ית' והם למעלה מכל המזלות די"ב המזלות הם נגד י"ב צרופי הוי' והוי' כוללות אותם וזה בחינת יש כי הוי' מורה על מה שהוא מהוה את העולמות אבל ישראל הם למעלה מן המזלות כמו שחז"ל שאמר הקב"ה לאברה' אבינו צא מאוצטגנינות מה ס"ד דקא צדק כו' כי הם אינם תחת המזלות אבל הם דביקים בשורש של כל הויות דהוא האין והוא המזל הגי' ג' הויות דהם נגד חכמה בינה ודעת אשר בשלשה אלו נברא הכל כמו דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וזה הפי' וזוכר חסדי אבות ואין אבות אלא שלשה דהם הג' ראשונות חכמה בינה ודעת והם נקראו אבות מלשון רצון כמו ולא אבה יבמי דהרצון היה אשר נברא בג' אלו היה כדי לעשות חסד להטיב לכנ"י ומאלו האבות זוכר ומשפיע חסד להכנ"י ומאלו הג' משם מזל לישראל נובע להם שפע בני חיי מזוני כיון שהם דביקי' באין ובעינא פקיחא אשר לא ניים וכן אמר בלעם ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. איתא במדרש פרדס שיש לו שומר אין ב"א יכולין להזיקו ישן השומר יכולין ליכנס ולהזיק אבל ישראל השומר שלהם אינו ישן וכתיב לא ינום כו' וכתיב ותרועת מלך בו ר"ל דהרצון של המלך הוא בו דידוע דעיקר הרצון של הבורא ב"ה אשר עלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם לא הי' אלא כדי להטיב לברואיו וכדי לקרוא מלך בו ולהתגלות מלכותו על ישראל כי אין מלך בלא עם וא"כ ע"י כנ"י נתגלה רצון הבורא אשר זה הי' רצונו לברוא העולם ולקרוא מלך כדי להטיב לישראל והכנ"י הם אשר עלה במחשבתו ורצונו הטוב כי הם למעלה מכל המזלות דהם דביקים באין דהוא השורש של כל הויות

דהוא נחלת יעקב שהוא נחלה בלי מצרים בהתפשטות ולכך כתיב בשבת והאכלתיך נחלת יעקב אביך דהוא השורש של כל הויות. ולכך מי ששמו דג הוא מנחיל את הארץ דמי שהוא אחוז בבחינת דג דהוא הנון שערי בינה הוא ינחיל את הארץ דהיא ארץ ישראל דהיא ארץ אשר עיני ה' בה ודורש אותה דיש ארץ התחתון וארץ עליון שהם הב' הויות כמו שפי' הזוהר על ותלכנה שתיהן. וגם עוד טעם מי ששמו דג דהוא הנון הרומז לבינה הוא ינחיל את הארץ שיצטרך כח לכבוש את הל"א מלכים וכתיב אני בינה לי גבורה וזה י"ל הפירוש של כולנו בני איש א' נחנו דנחנו ר"ל דהוא רומז על שבת דהוא יום מנוחה דר"ל דע"י שאנו נוחין ושומרין שבת אז אנו גורמין להמשיך ולהשיג מדרגה של בני איש אחד דהיא הבחי' של יעקב זרע אברהם אוהבי דפי' בזוהר דקאי על יעקב. וגם נתנו מה דע"י שמירת שבת אנו משיגים המ"ה דהיא מדת הענוות דהוא עולם התיקן שהיא ע"י מ"ה החד"ש כמו שפי' הרב הגאון דק"ק בארדיטשוב שע"י מ"ה בא התחדשות לעולם וז"ש נחנו נעבור חלוצים ר"ל ע"י שמירת שבת אנו עוברים האי עובר לשון דאקדומי הוא שאנו מקדימין לפניו חלוצים הוא מזוינים כי אנו נדבקים בעולמות עליונים ע"י שמירת שבת שאז יש עליות עולמות ואנו מקבלים העדי' מהר חורב אשר ניטל מאתנו וכולם נטלן משה אבל הוא מחזירין העדי' זה לכנ"י ביום שבת למי שהוא מניצוץ משה רבע"ה הוא מחזיר הכתרים הנ"ל כמו שידוע מכוונת ישמח משה והם הכלי זיין שלנו וזה חלוצים נעבור לפני ה'. וזה שאנו אומרים רצה והחליצנו ביום השבת ואף שבוודאי בלא"ה מחזירין העדי' זה לכנ"י ביום השבת מכ"מ אנו מבקשים שלא יפסוק מאתנו אף כל ימי החול וזה שאמר נעבור חלוצים לפני ה' ר"ל שאנו עומדים לפני ה' ממש שאנו דבוקים בו באור פני מלך חיים ולא יהי' ח"ו שום הסתרת פנים מעל כנ"י כמו דכתיב ישא ה' פניו אליך וגם עי"ז נזכה לבוא לארץ ישראל דהוא ארץ כנען ואתנו אחוזת נחלתינו מעבר לירדן ר"ל שעי"ז נזכה להתקשר ולנחול הבחי' של מש"ר אשר מעבר לירדן וז"ש וידבר משה אל ראשי המטו' דשני' עשר שבטי י"ה דהם נגד י"ב צרופי הוי' והוי' הפשוטה הכוללות הכל דהם י"ג נגד י"ג מידת הרחמים וזה נקרא ראשי מטות דהוא השורש והראש של המטות ר"ל אל בני ישראל לאמור ר"ל למשוך אמירה רכה דהוא רחמים וחסדים לבני ישראל למשוך מג' ראשונות לחבר י"ה בו"ה ולתקן הכל. וז"ש זה הדבר זה בגי' י"ב דהוא מבחינת י"ב צרופי' על אשר צוה ה' ר"ל משם למשוך שפע רחמים לעולם ודוק היטיב וד"ל:

בפסוק אנשי הצבא בזזו איש לו דצדיקים נקראים אנשי הצבא דהם מזויינים דמקבלים בכל שבת העדי' מהר חורב אשר נטלם משה ומחזירם בכל שבת והם בזזו ר"ל שמבזין איש לו ר"ל שמי שסובר בדעתו שהוא איש ויש לו גבהות וגאות וגם לו כל מה דעביד לגרמי' כי הם אוהבי ה' ושונאי רע כי תועבת ה' כל גבה לב י"ל דאנשי הצבא ר"ל בזזו לשון גזילה איש ר"ל ה' איש מלחמה דהם הגבורות ר"ל שהצדיקים מושכין הגבורות מהקב"ה לזה העולם לו ר"ל בשביל כבוד הש"י להיות דינים על הרשעים ודו"ק:

במדרש שניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה מדבר במלחמות מדין שלא נכשל שום א' מהם להניח תפילין של ראש קודם לשל יד שאלמלא כן לא הי' משה רבינו משבחן ולא הי' חוזרים לשלו' ע"כ והוא תמוה. כי למה להם לחטוא במה שאין נפשו של אדם חומדתן לשנות ולהניח תפילין של ראש קודם של יד. ואי באונס יזדמן כן מה חטא הלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. ועוד [היכן] מרומז זה בשעלו מן הרחצה דעלה קאמר זה המדרש. והנה כתיב נחנו נעבור חלוצים לפני ה' כו' דהנה פרשנו על מה שאמרו רז"ל שבת וינפש כיון ששבת וי אבדה נפש ושמעתי משם ריב"ש שהוקשה למה אנו אומרים זה תכף בתחלת שבת בעת שיש לנו לשמוח. וידוע מה שתירוץ הוא ז"ל. וי"ל עוד הפי' כן הוא דאמרו רז"ל כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. וכן אמרו המתפלל ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המצויין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר: והנה יש לדקדק הי' לו לומר וי נאבדה נפש וכמו שדקדק בזוהר כזה. אך הפי' הוא כיון ששבת וי אבדה נפש הנפש אבדה את הוי שאין עוד וי לנפש כי נמחלו כל עונותיו כנ"ל. לפ"ז ניחא שאנו אומרים זה בתחלת שבת. והנה שמעתי מהרב המגיד שיחי' ששבת הוא שורש התשובה לשון שבת שוב: וזה י"ל נחנו ע"י הניח שלנו נעבור חלוצים לפני ה' הוא התשובה ששורשו הוא שם הנקרא לפני הוי' ושורש הוי' הוא אהי' הגם שהכל א' הוא וכמו שפרשנו על דרשו ה' בהמצאו הוא המקור שם הויה כנ"ל וזה לפני ה' ארץ כנען הוא הקדושה עליונה כידוע ולשון סוחר כמו כנעני' נכבדי ארץ כי ע"י היראת שמים יכולים לפעול יחודים ולהעלות מ"ן ותורה ומ"ט לה' להמשיך שפעו ית' למט' הוא ל' תגר וזה ארץ כנען ע"י תשובה עליונ' מאהבה שמרומז בלפני ה' והוא ע"י נחנו שבת שלנו כנ"ל ואז עבירות יעשו כזכיות וזה ואתנו אחוזת נחלתינו מעבר לירדן פי' גם עבירות שאינו ארץ כנען תהיה אחוזת נחלתינו. והנה איתא על וקשרתם לאות על ידך לך לאות ולא לאחרים לאות. וכן אמרו רז"ל על וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך תניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. ופרשנו כדאיתא בספר הקודם. ובקיצור כי בזאת יבא אהרן אל הקודש הוא היראה ואנו ממשיכין מוחין ואורו ית' ליראתו ושכל לזה הוא ח"ב ואהבה לזה לירא מפניו ויראה מלסור מיראתו והוא באחדות כי בעולם היראה עדיין אין המדרגה שלימה וצריך להיות בהצנע וזה לך לאות ע"י זה מקשרים היד שמאל שמרומז על שורשו שמשורשו בא היצה"ר לשעבד תאוות לב לו ית' ושבע כריכות לקשר שבע מדותיו להעלותם למעלה וע"י זה אח"כ בא מוחין של אהבה לו יתברך יש בו ד' בחינות ח"ב ואהבה ויראה כנ"ל וזה הוא בהתפשטות והתגלות יותר כי מעולם עליון אין פחד כי אהבה הוא מדרגה עליונה יותר וע"י זה משיג רוממותו ית' ובא לו ענוה והוא קשר של ד' לשון דל ונכנע מלפניו ע"י זה יש לו קשר כי ה' אתו ומתפשט מזה גם למטה לענין גשמיות אהבה והכנעה ע"י הוא תועלת להיות סיבה וח"ב לתקן המדות יותר ולזהר ביראה יותר. והנה הירא שמים אינו מתיירא משום אדם וכמו שפרשנו על אם תחנה עליו מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח (תלים כ"ז) אמר בזאת כאלו מראה באצבע ואיני יודע במה שהוא בוטח לפי פשוטה אין לו ביאור. אמת י"ל פשוט קאי על ראש הקיפיטל ה' אורי וישעי. אך פשוט שאמר אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי. ומהיכא בא זה שאינו מתירא ודאי שיש לו יראת שמים ועל כן אינו מתיירא משום אדם ושום ענין כי הוא דבוק בשמו ית' אדני לשון אדון ושליט לירא מפניו ממילא הוא אדון ושליט על הכל. וזה אם תקום עלי מלחמה בזאת פי' שלא ירא לבי משום שיש לי יראתך אני בוטח כיון שאני דבוק בשם אדני שבזה מתגלה אדנותו על הכל ומלכותו בכל משלה. והנה בתפילין של יד ביראתו ית' ממילא בא שלא לירא משום שונא ובתפילין של ראש מוחין של אהבה בא התגלות אהבתו ית' אלינו והפלת פחדו על שונאינו בגלוי לעשות נקמה בהם כמו שהם בגלוי משא"כ של יד עדיין לך לאות כו' וזה וראו כל עמי [הארץ] כו' ויראו ממך אלו תפילין שבראש. והנה היראה הוא השער שממנה בא לאהבה משא"כ מי שלא הי' לו שום פעם וראה ודאי אהבתו אינו כראוי וזה שלא הניחו תפילין של ראש קודם שאלולי כן לא היו נוצחין כו' ולא הי' משה משבחן שהי' גדלות ומשה רבינו ע"ה הי' עניו ודו"ק. וזה פי' על שעלו מן הרחצה פי' כי יראה נקרא רחיצה כי על ידה רוחץ האדם בשרו מעבירות ותאוות והאהבה נקרא עלי' למדרגה וזה שעלו מן הרחצה שלא הניח א' שהם תפילין של ראש קודם כו' קאי על המדרגות הנ"ל ודוק היטיב כי קצרתי מאוד כי כבר כתבתי ענין תפילין בספר הקודם וגם לא זכרתי עתה כ"כ כראוי. ויש בהדברים שכתבתי ענינים עמוקים למבין: